

Türkiye’de Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

The Impact of Foreign Trade on Economic Growth in Türkiye

ÖZET

Dış ticaret, ülkelerin büyüüp kalkınması açısından bir faktör olarak yer almaktadır. Bu bağlamda dış ticareti ikiye ayıran ithalat ve ihracat önemli bileşenler olmaktadır. Ülkelerin refah içerisinde olması ihracata bağlı olduğu için genel olarak ihracata dayalı büyüme tercih edilmektedir. Bu durumda ekonomik büyümeyi doğrudan etkilemesi üzerine bir çok teorik çerçeveye ortaya atılmıştır. Çalışmada, Türkiye’de dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Yapılacak olan analiz için Türkiye’de 1991-2023 yılları arasındaki veriler tercih edilmektedir. Yapılacak olan analiz Eviews 10 paket programıyla uygulanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve TÜİK resmi web sitelerinden veriler kullanılmıştır. Verileri analiz etmek için ilk yapılacak olan test durağanlık testi olan birim kök testleri olmaktadır. Ardından VAR modeli kurularak Granger Nedensellik analizi uygulanmıştır. Bulgulara göre birinci farkta durağan olan serilerin VAR modeli kurulduktan sonra nedensellik ilişkisi gözlenmemektedir. Yani dış ticaretin ekonomik büyüme üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Ekonomik Büyüme

ABSTRACT

Foreign trade is a factor in terms of the growth and development of countries. In this context, import and export, which divide foreign trade into two, are important components. Since the welfare of countries depends on exports, export-based growth is generally preferred. In this case, many theoretical frameworks have been put forward on the direct impact of economic growth. The study investigates the effect of foreign trade on economic growth in Türkiye. For the analysis to be made, data between the years 1991-2023 in Türkiye is preferred. The analysis to be made is implemented with the Eviews 10 package program. Data from the official websites of the World Trade Organization, the World Bank and TurkStat are used. The first test to be done to analyze the data is the unit root tests, which are stationarity tests. Then, the VAR model was established and Granger Causality analysis was applied. According to the findings, after the VAR model of the series that are stationary in the first difference is established, causality relationship cannot be observed. In other words, it was concluded that foreign trade has no effect on economic growth.

Keywords: Foreign Trade, Economic Growth

GİRİŞ

Ekonomik büyüme, bir ülkedeki üretim, gelir ve servetin artış göstermesi, başka bir ifadeyle bir yıldan diğer bir yıla geçerken ülkedeki üretim miktarındaki veya hacmindeki artış olarak ifade edilmektedir (Yağmur, 2024: 2728-2729). Ekonomik olarak büyümek isteyen refah seviyesini yükselten ülkeler sanayileşerek büyümektedir (Korkmaz ve Aydın, 2015: 47). Küreselleşen dünyada ülkeler arasındaki talebin artmasıyla ticarete artış göstermektedir. Dış ticaret, ülkeler arasında mal ve hizmetin para karşılığında alım ve satımın yapılmasıdır. İthalat ve ihracat kavramlarının bileşimi ile dış ticaret oluşmaktadır (Şerefli, 2016: 137). Dış ticaret bakıldığında ekonomik büyümenin temel faktörlerinin başında gelmektedir.

Dış ticaret ile ekonomik büyüme arasında ilişki iktisadın doğumuna dayanmaktadır. Bu ilişkiyi birçok iktisatçı ele almıştır (Şerefli, 2016: 136). Yani temelden ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde dış ticaretin rolü oldukça fazla bulunmaktadır. Ülkelerde yabancı para akışının gerçekleşebilmesi için dış ticaretin yani ithalatın gerçekleşmesi gerekmektedir. Dış ticaretin gerçekleşmesiyle birlikte büyüme ve kalkınma beraberinde gelecektir. Gerçekleşen bu ekonomik büyüme dış ticaretin denizaşırı ticarete ve artan ihracattan ileri geldiğini öne sürmektedir (Yaslıdağ ve Hamdard, 2023: 550). Tarım, sanayi ve hizmetler gibi sektörler dış ticaretin oluşmasında ana etkenlerdir (Şerefli, 2016: 137). Kıt kaynaklarla sınırsız ihtiyaçların karşılanabilmesi için devreye giren iktisat bilimini destekleyen yegâne teori dış ticaret olmaktadır. İhtiyaçları karşılayabilmek adına ülkeler dış ticaret yaparak bu açığı kapatmaya çalışmaktadır.

Çalışmada, 1991-2023 yılları arasında Türkiye’de dış ticaret ve ekonomik büyüme verileri incelenmektedir. Kullanılan veriler, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve TÜİK resmi internet sitesinden öngörülerek alınmıştır.

Edip İnce¹
Hasan Azazi²

How to Cite This Article

İnce, E. & Azazi, H. (2025).
“Türkiye’de Dış Ticaretin
Ekonomik Büyüme Üzerindeki
Etkisi” International Social
Sciences Studies Journal, (e-
ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:2;
pp:375-379. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14937941>

Arrival: 13 January 2025
Published: 28 February 2025

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹ Yüksek Lisans öğrencisi, Çanakkale Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat ABD, Çanakkale. ORCID: 0009-0004-9224-7322

² Doç. Dr., Çanakkale Üniversitesi, BİİBF, İktisat ABD, Çanakkale. ORCID: 0000-0003-4241-9857

Çalışmanın amacı ise, dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi olmaktır. Literatür incelendiğinde iki konu üzerine birçok çalışma bulunmaktadır. Genel olarak ihracatın ekonomik büyümek üzerinde etkisini, ithalatın ekonomik büyüme üzerinde etkisini ve ihracatında ithalatında ekonomi büyüme üzerine etkisi olduğu etkiler söz konusudur.

LİTERATÜR

Ekonomik büyüme ve dış ticaret üzerine son yıllarda farklı ülkeler ve farklı dönemleri kapsayan çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Şerefli (2016), çalışmasında Türkiye’de 1975-2014 yıllarında dış ticaretinin ekonomik büyüme üzerinde etkisini incelemektedir. Analiz kısmında birim kök testleriyle sınama yaptıktan sonra Granger nedensellik testi uygulanmaktadır. Birim kök testi sonuçlarına göre seviyede durağanlık gözlenmiştir. Granger nedensellik testinde ise değişkenler arasında nedenselliğin olmadığı tespit edilmiştir.

Keskingöz ve Karamelikli (2015), çalışmasında Türkiye’de 1960-2011 zamanlarında dış ticaret (ihracat-ithalat), enerji tüketimi ve büyümenin CO₂ emisyonu üzerinde ne denli etkisinin olup olmadığını incelemektedir. Çalışmanın analiz kısmında birim kök testi ve ARDL sınır testi uygulanmıştır. Bulgulara bakıldığında, birim kök testleri CO₂ emisyonu hariç diğer bütün değişkenler seviyede durağan haldedir. Bu nedenle CO₂ farkı alınarak durağan hale getirilmiştir. ARDL sınır testi sonuçlarına bakıldığında ise değişkenler arasında uzun dönemde ilişki olduğu gözlenmiştir.

Korkmaz ve Aydın (2015), çalışmasında Türkiye’de 2002:1-2014:2 dönemi üçer aylık veriler ile dış ticaret ve büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmaktadır. Analiz kısmında birim kök testi, VAR testi ve nedensellik testi yapılmıştır. Birim kök testi analizinde değişkenlerin seviyede birim kök içerdiği gözlenmiştir. Bu nedenle değişkenlerin farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. Değişkenleri durağan hale getirdikten sonra VAR modeli kurularak gecikme uzunlukları belirlenmiştir. Nedensellik bulgusuna göre, ithalat ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu kanısına varılmıştır.

Tuncer (2002), çalışmasında 1980-2000 yıllarında üçer aylık veriler ile ithalat, ihracat ve büyüme değişkenlerinin arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Birim kök testi yapılarak ardından VAR testini uygulayarak nedensellik testleri uygulanmıştır. Değişkenlerin seviyede durağan olmadığı gözlendikten sonra farkları alınıp durağan konuma getirilmiştir. VAR modeli kurulup ardından nedensellik testleri uygulanmıştır. Granger nedensellik testinde ihracattan ekonomik büyümeye doğru bir ilişki gözlenmezken, ekonomik büyümeden ihracata doğru bir nedensellik gözlenmektedir. Büyümeyle yatırımlar arasında çift ve zayıf ilişki bulunurken, büyümeyle ithalat arasında çift ve güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Taştan (2010), çalışmasında Türkiye’de 1985:01-2009:05 dönemlerinde ihracat, sanayi üretimi ve ithalat değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada temel spektral, Spektral Granger-nedensellik frekans-alanı nedensellik testleri uygulanmaktadır. Değişkenlerin logaritmik değerleriyle farkları alındıktan sonra yüksek frekanslarda farklı nedensellik sonuçları çıkmaktadır. Farklı nedensellik yönleri olsa da uzun dönemde sanayi üretimi büyüme oranından ihracat büyüme oranına göredir. Granger nedensellik ilişkisi ise ithalat büyüme hızının sanayi üretimi büyüme hızının bir nedeni olmaktadır.

Şimşek ve Kadılar (2010), çalışmasında Türkiye’de 1960-2004 yıllarında beşeri sermaye birikimi, ihracat ve büyüme arasındaki durum incelenmektedir. Analizde sınır testi, eşbütünleşme ve nedensellik testleri yapılmıştır. Analizde birim kök testi yaparak seviyede durağan olmayan serilerin farkları alınarak durağan konuma getirilmiştir. Ardından sınır testi yapılarak veriler arasında uzun dönemli ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Johansen eşbütünleşme ilişkisinde ise bir tane eşbütünleşme bulunmaktadır. Nedensellik testinde ise uzun dönemde ihracatta ki artışla birlikte beşeri sermaye birikiminin uzun dönemde büyüme üzerinde etkisi olduğu aynı zamanda ekonomik büyümede gerçekleşen artışın sermaye birikimini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Özer ve Erdoğan (2006), çalışmasında Türkiye’de 1987-2006 yıllarında ekonomik büyüme, ihracat ve ithalat arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Birim kök testlerin de durağanlık sırandıktan sonra birinci farkta durağan olduğu bulunmuştur. Johansen eşbütünleşme testinde ise rank testi kabul edilerek eşbütünleşme ilişkisinin olduğu kabul edilmiştir. Yapılan Granger nedensellik testinde tek yönlü nedensellik gözlenmiştir.

Aktaş (2009), Türkiye’de 1996-2006 yıllarında ihracat, ithalat ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yapılan ADF testinde seviyede durağan olmadığı bu sebeple birinci farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. Eşbütünleşme testinde veriler arasında uzun dönemli ilişkiye ait kanıtlar gözlenmiştir. Hata düzeltme modeli nedenselliğine bakıldığında kısa dönemde çift, uzun dönemde ise tek nedensellik gözlenmiştir.

Aytaç ve Akduğan (2012), Türkiye’de 2001:Q1-2011:Q3 dönemlerinde üçer aylık veriler ile ekonomik büyüme, ithalat ve ihracat değerleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. ADF birim kök testi yapılan değişkenler seviyede durağanlık saptanmadı. Bu yüzden farkları alınmıştır. Eşbütünleşme testinde ise veriler arasında uzun dönemde ilişki olduğu gözlenmiştir. Nedensellik testinin sonucuna göre ithalattan, ihracat ve ekonomik büyüme doğru nedensellik, ihracattan da ekonomik büyümeye doğru nedensellik olduğu ortaya çıkmıştır.

Sezgin (2009), çalışmasında Türkiye’de 1990-2006 yıllarında dış ticaret ve ekonomik büyüme arasında gelişmeleri incelenmiştir. Yapılan gözlem çıkarında ekonomik büyümede gerçekleşen bir artışın dış ticareti doğrudan etkilediği yani paralellik içerdiği gözlenmiştir. Bazı yıllarda dış ticaretteki bir artışın ekonomik büyümenin artış hızından daha fazla olduğu görülmüştür.

Balkanlı (2019), çalışmasında Türkiye’de 2006-2018 yıllarında dış ticaretin gelişimini ve 2006:Q1-2018:Q3 dönemlerinde ithalat, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi bakılmıştır. Durağanlığı sınamak adına birim kök testi yapılmıştır. Birim kök testinde seviyede durağan olmadığı gözlenerek birinci fark alınmıştır. Ardından nedenselliği gözlemek adına Granger nedensellik testi yapılmıştır. Nedensellik testi sonucunda ihracat ile ekonomik büyüme ve ekonomik büyüme ile ihracat arasında bir ilişki gözlenememiştir. Aynı şekilde ithalat ekonomik büyüme ve ekonomik büyüme ile ithalat arasında bir ilişki bulunamamıştır. Sadece ithalattan ihracata doğru nedensellik ilişkisi saptanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Çalışmada Türkiye ekonomisinin 1991-2023 yılları arası verilerden yararlanılarak dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada kullanılmış olan veri setleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Veriler Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve TÜİK’ten alınmıştır.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Tanımlar

Değişkenin Adı	Açıklama	Kaynağı
İthalat	LN_M	WTO - TÜİK
İhracat	LN_X	WTO - TÜİK
Ekonomik Büyüme	LN_G	WB

Çalışmada kullanılan veriler yıllıktır. Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve TÜİK’ten veriler çekildikten sonra Microsoft Excel programında logaritmaları alınmıştır. 1991-2023 yılları arası yıllık verileri kullanılarak dış ticaretin büyüme üzerindeki etkisi nedensellik testiyle analiz edilmektedir. Granger nedensellik testi öncesi verileri durağanlaştırmak gerekmektedir. Bu sebeple ilk önce birim kök testleri yapıp verilerin durağanlıkları kontrol edilmektedir. Daha sonrasında Granger nedensellik testi yapılmaktadır. Bu şekilde çalışma iki aşamadan oluşmaktadır.

Tablo 2: Tanımlayıcılar

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
LN_M	33	11.53822	0.863850	9.954513	12.47160
LN_X	33	11.11721	0.923089	9.517457	12.10533
LN_G	33	10.96377	0.4466705	10.27784	11.73475

Tablo 2’de yer alan sonuçlara göre 1991-2023 yılları arasında ortalaması en yüksek olan değişken %11,5 değeriyle ithalat olmaktadır. İthalatı takip eden değişken ise %11,1 değeriyle ihracat olmaktadır. Standart sapması en yüksek değere sahip olan değişken ise 0,9 değeriyle ihracat olmaktadır. Minimum değeri 10,2 oranıyla en yüksek ekonomik büyüme olmaktadır. Fakat maksimum değerinde 11,7 oranıyla en düşük değişken olmaktadır. Maksimum 12,4 değeriyle ithalat gelmektedir. Bütün değişkenlerde gözlem sayısı 33 olmaktadır.

BULGULAR

Birim kök testleri yapılarak durağanlık test edilmektedir. Değişkenlerin durağanlığına ait sonuçlar aşağıda tablodadır.

Tablo 3: Birim Kök Testi

Değişken	Model	ADF	PP
LN_M	Sabitli	-1.751749 (0.3967)	-1.816097 (0.3663)
	Sabitli ve Trendli	-1.192100 (0.8953)	-1.057017 (0.9209)
LN_X	Sabitli	-1.757137 (0.3941)	-1.743291 (0.4007)
	Sabitli ve Trendli	-0.502873 (0.9781)	-0.538434 (0.9761)
LN_G	Sabitli	0.324211	1.014045

		(0.9760)	(0.9957)
	Sabitli ve Trendli	-2.511894 (0.3206)	-2.412287 (0.3667)
ΔLN_M	Sabitli	-6.188578 (0.0000)***	-6.188690 (0.0000)***
	Sabitli ve Trendli	-6.586055 (0.0000)***	-6.593468 (0.0000)***
ΔLN_X	Sabitli	-4.900336 (0.0004)***	-4.902459 (0.0004)***
	Sabitli ve Trendli	-5.293346 (0.0008)***	-5.291585 (0.0008)***
ΔLN_G	Sabitli	-5.664318 (0.0001)***	-6.636601 (0.0000)***
	Sabitli ve Trendli	-5.653248 (0.0003)***	-7.425395 (0.0000)***

Not: Gecikme uzunlukları Schwartz Bilgi Kriteri ve Newey West Bandwidth yöntemine göre otomatik saptanmıştır. *, ** ve *** işaretleri sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde verilerin anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Tabloda birim kök test sonuçları yer almaktadır. Görüldüğü üzere değişkenler seviyede durağan değildir. Bu yüzden farkları alınmıştır. Bunun sonucunda farkları alınan değişkenler birinci farkta durağanlaşmıştır.

Üç değişkeninde farkları alındıktan sonra nedensellik testi yapılmıştır. Granger nedensellik testi sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotez	Gözlem	F-istatistik	Olasılık
İthalat \rightarrow Ekonomik büyümenin	33	0.34956	0.7084
Ekonomik büyüme \rightarrow ithalatın		1.25377	0.3028
İhracat \rightarrow ekonomik büyümenin	33	0.14351	0.8670
Ekonomik büyüme \rightarrow ihracatın		0.17983	0.8365
İhracat \rightarrow ithalatın	33	0.76556	0.4757
İthalat \rightarrow ihracatın		3.68074	0.0397**

Not: Gecikme uzunlukları Schwartz Bilgi Kriteri ve Newey West Bandwidth yöntemine göre otomatik saptanmıştır. *, ** ve *** işaretleri sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde verilerin anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Nedensellik testi sonuçlarına göre ithalattan, ekonomik büyümeye aynı şekilde büyümeden ithalata bir nedensellik ilişkisinin olmadığı gözlenmektedir. İhracattan büyümeye, büyümeden ihracata bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır. İhracattan ithalata nedensellik bulunmuyorken ithalattan ihracata nedensellik bulunmaktadır. Bu da ithalattan ihracata tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu ifade etmektedir.

SONUÇ

Dış ticareti ikiye ayıran ithalat ve ihracat İktisat bilimiyle ilgilenen bilim insanlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırdıkları konular arasında yer almaktadır. Buradan yola çıkarak dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ne düzeyde olduğu sorusuna cevap aranmaktadır.

Çalışmada, dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1991-2023 yıllarında araştırılmıştır. Çalışmada veriler resmi web siteden yıllık milyon US dolar olarak alınıp daha sonrasında Microsoft Excel programına işlenerek logaritmaları alınmıştır. Logaritması alınan serilerin ilk analizinde durağanlığı analiz etmek adına birim kök testleri yapılmıştır. Analiz kısmında ADF ve PP birim kök testleri ve Granger nedensellik testleri yapılmıştır. Gerekli durağanlık testleri yapıldıktan sonra serilerin durağanlığı tespit edilmiştir. Bakıldığında seviyede değil birinci farkta durağanlık gözlenmektedir. Farkı alınan değişkenlerin gecikme uzunluğu beş kriterde gecikme uzunluğu iki olarak bulunmuştur. VAR modeline dayanılarak yapılan Granger nedensellik testinde ithalattan büyümeye, büyümeden ithalata bir nedensellik gözlenmemektedir. İhracattan büyümeye, büyümeden ihracata aynı şekilde nedensellik gözlenmemektedir. Bu duruma ek ihracattan ithalata nedensellik bulunmamaktadır. Fakat ithalattan ihracata nedensellik bulunmaktadır. Yani ithalattan ihracata tek yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı göstermektedir. Araştırma kapsamına bakıldığında, dış ticaretin ekonomik büyüme üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu demek oluyor ki dış ticaretteki bir artış ekonomik büyüme de bir artışa neden olmamaktadır. Kısaca ithalat ciddi bağlamda ihracatı etkisi altında tutmaktadır. İhracatta gerçekleşecek bir artış ithalatta oluşan bir artışa bağlı olmaktadır.

Çıkan bu sonuç karşısında dış ticaretin ekonomik büyüme üzerine olan teorik çerçevelerin bu durum açısından hiçbir etkisinin olmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Üretim artışının, istihdamı artıracığı düşüncesi gibi teorik çerçevelerin uygun bulunmadığı yönündedir. Aksine bu durum ve durumların tam tersinin olacağı düşüncesini desteklemektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2009). Türkiye'nin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18, 35-47.
- Aytaç, A., & Akduğan, U. (2012). Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir Nedensellik Analizi: 2001-2011 Türkiye Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 55-70.
- Balkanlı, A. (2019). İthalattan İhracata, Dış Ticaret Ekonomik Büyüme İlişkisi: Kuramsal Çerçeve ve Türkiye Uygulaması (2006Q1-2018Q3). TESAM Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy Türkiye Ekonomisi Özel Sayısı, 13-40.
- Keskingöz, H., & Karamelikli, H. (2015). Dış Ticaret-Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyümenin CO2 Emisyonu Üzerine Etkisi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9, 7-17.
- Korkmaz, S., & Aydın, A. (2015). Türkiye'de Dış Ticaret - Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 10(3), 47-76.
- Özer, M., & Erdoğan, L. (2006). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi. Ekonomik Yaklaşım, 17(60-61), 93-110.
- Sezgin, Ş. (2009). Türkiye'de 1990-2006 Yılları Arasında Dış Ticaret - Ekonomik Büyüme İlişkisi. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(22), 175-190.
- Şerefli, M. (2016). Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(3), 136-143.
- Şimşek, M., & Kadılar, C. (2010). Türkiye'de Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11(1), 115-140.
- Taştan, H. (2010). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkilerinin Spektral Analizi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(1), 87-98.
- Tuncer, İ. (2002). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Büyüme: Toda-Yamamoto Yöntemiyle Granger Nedensellik Analizleri (1980-2000). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(9), 89-107.
- Yağmur, İ. (2024). Türkiye'de İstihdamsız Büyüme Hipotezinin Analizi: Fourier Kantil Nedensellik Testi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 59(4), 2728-2746. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.24.11.2553>
- Yaslıdağ, B. H., & Hamdard, A. W. (2023). Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (2001-2020). Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 86, 549-568. <https://doi.org/10.7816/ulakbilge-11-86-04>